

Mūzeja gariņš stāsta

40. Ai, valoda, valodiņa!

Kā gariņam man vienmēr licies, ka valoda ir kaut kas garīgs. Pirms nepilniem 150 gadiem par to jau runāja Kronvalda Atis. Tautas gars un kultūra izpaužas valodā. Valoda ir kopjama, veidojama. Un kā viņš un viņa laika biedri to kopa un veidoja! Valoda Kronvaldam bija darba rīks un ierocis pret visu ļaunu. Kas par kopšanu, par radīšanu, par valodas bagātības un tautas garamantu celšanu gaismā! Latviešu valoda pusē 19. gadsimta kļuva pilnvērtīgs un citām valodām līdzvērtīgs garīgs un praktisks darba rīks. Mūsu darba rīks.

Man arī liekas, ka tagad mūsu tauta vairs ne visai padomā par savu valodu un tās gara dzīvi. Par valodu kā garīgo saiti ar senčiem. Kā modernu darba rīku. Kā ieroci pret svešiniekiem, kas to grib latviešu valodu noplicināt, samaitāt un izmantot, lai pakļautu tautu. Kāpēc?

Atbildi meklējot, ar lielu interesi pirms nedēļas ielaidos Mūzeja rīkotajā seminārā par valodniecību un kultūras politiku okupētajā Latvijā 1940.–1964. gadā. Varbūt daudzi nezina, ka trimdā dzīvojošās valodnieces Elvīras Bērziņas-Baltiņas dēls Andris Baltiņš viņas vārdā pie Okupācijas muzeja atbalsta grupas ASV izveidojis dāsnu fondu, lai Mūzejā atbalstītu pētniecību un publikas informēšanu par okupācijas atstātajām sekām latviešu valodā. Tagad Mūzejā strādā valodniece Vineta Poriņa, kuŗa sākusi gādāt gan par izpēti, gan jaunās ekspozīcijas papildināšanu ar stendu un datorizētu interaktīvu multimediju objektu, kas liecinās un stāstīs par to, kas notika ar mūsu valodu, kad to centās okupēt svešas varas.

Konferencē uzreiz kļuva skaidrs, ka svešās varas jau no pirmās dienas centās pakļaut sev latviešu valodu un, pakļaujot valodu – pakļaut un apspiest tautu un tās garu. Kļuva skaidrs, kāda garīga cīņa bija jāizcīna tautai, lai turētos pretī daudziem un dažādajiem veidiem, kas valodu centās izspiest no politiskās, sabiedriskās un zinātniskās dzīves. Kā dzejnieki, sasaucoties ar Kronvalda garu, atkal meklēja valodas saknes un tautas garu folklorā. Kā tauta saprata šo pretošanās garu un ar dziesmu beigās uzvarēja. Žēl tikai, ka mēs mūsdienās vairs neapzināmies vai nespējam apzināties, cik daudz piesārņojuma mūsu valodā no tiem laikiem un cik svarīgi no tiem atbrīvoties. Un gādāt, lai to nepiesārņo un nenoplicina mūsdienu globālie valodu procesi.

Cik tas grūti, man liekas, un kā, nepadomājot, mēs ieraduma dēļ turamies pie piesārņojumiem, liecina nesenās debates par komunisma kolektīvisma ideoloģijas jēdziena "kolektīvs" lietošanu vietā un nevietā. Man liekas, ka debašu iesācējs negribēja nokaut lietvārdu "kolektīvu" kā kāds svētais Juris, vienīgi no tā kolektīvās uzmācības atbrīvot tās biedrības, pulciņus, kopas, saimes, grupas, tos koŗus, orķestrus, ansambļus, kuri grib vienkārši būt, kas viņi ir. Ja kāda ļaužu kopa vai grupa grib saukties par kolektīvu, lūdzu! Bet vai korim automātiski jābūt kolektīvam un lauku saimniecības saimei – kolektīvam? Bija, izbija, bet kāpēc – palika? Nesaucam taču skudras pūznī vai bites stropā par kolektīviem. Vai tomēr? Ko gan teiktu Kronvalda Atis, Jānis Endzelīns un citi valodas mūsu kopēji? Ko sakām mēs?

Zedelgemā ieslodzīto latviešu kaŗavīru piemiņai celto "Latvijas stāvstropu brīvībai" ar tās bišu saimi vēl arvien var atbalstīt. Un vēl arvien ziedojumi virs EUR 150 vai ekvivalentā saņems vienu no pieminekļa bišu saimes bitēm.

Latvijā. "Latvijas Okupācijas muzeja biedrība", Reģ. nr. 40008018848, AS "SEB banka", SWIFT: UNLALV2X , Konta Nr.: LV67UNLA0002400700517

ASV. Čeki rakstāmi OMFA (ja vajag, ar ziedojuma mērķa norādi) un sūtāmi Ilzei Resnis, 10930 Nollwood Drive, Chardon, OH 44024. Ziedotāji saņem kvītis nodokļu atlaidēm.

Kanādā. Čeki rakstāmi LRDF (Latvian Relief and Development Fund) ar atzīmi "Okupācijas mūsejam" (ja vajag, arī ar mērķa norādi) un sūtāmi: Dagnija Staško, 16 Elterwater Ave, Nepean, ON K2H5J2. Ziedotāji saņem kvītis nodokļu atlaidēm.

Australijā. Čeki rakstāmi (pievienojot mērķa norādi) un sūtāmi mūseja pārstāvei: Ināra Graudiņa, 141 Darley Road, Randwick, NSW 2031.

Lielbritānijā. Čeki rakstāmi (ja vajag, ar mērķa norādi) un sūtāmi mūseja pārstāvei: Inese A. Smith, 36 Fairmount Drive, Loughborough, LE11 3JR vai (ar mērķa norādi) "Latvian Educational Foundation", Catthorpe Manor, Catthorpe, Leicestershire LE17 6DF.

Ar ziedojumu nodrošināts publicitātes projekts